

teatr polski
bydgoszcz



T

BEKSIŃSCY

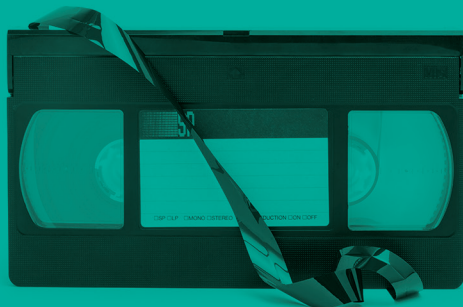


reżyseria
Michał Siegoczyński

P

B

materiały dla nauczycieli
zeszyt metodyczny



teatr polski
bydgoszcz

Michał Siegoczyński

BEKSIŃSCY

materiały dla nauczycieli
zeszyt metodyczny

opieka metodyczna i merytoryczna
Daria Sobik

„Jak już na nowo nas opowiadają, to miejmy coś z tego”

Niespodziewana śmierć, samobójstwo, morderstwo. Przewidujące apokaliptyczną przyszłość mroczne obrazy Zdzisława. Kilukrotne próby zakończenia swojego życia przez Tomasza. W końcu domniemane fatum wiszące nad rodziną Beksińskich. Na tym może skończyć się ta historia, choć nie musi. Szczątkowe fakty i anegdotyczne wzmianki tworzą chaotyczny obraz rodziny – mimo że prosty i banalny – być może najmniej rozmija się z „prawdą”. Postrzeganie Beksińskich przez pryzmat doniosłych teorii i mnożących się spekulacji kończy się zwykle nadinterpretacją, bądź – co gorsza – odejściem od prawdy. A mimo wszystko nadal historia Beksińskich fascynuje i zaciekawia. Co sprawia, że ten temat wciąż nie ulega przedawnieniu i nie gubi się w dyskursie o znanych i cenionych artystach? W końcu, jak ta historia może inspirować pracę pedagogów teatru?

Przyszłe obrazy siebie

Infantylizacja historii staje się nieodłącznym składnikiem mowy o przeszłości. W gąszczu informacji i komunikatów gubimy naturalny etap dochodzenia do prawdy. Nie ma konieczności, by wracać do obszernych artykułów naukowych o post-prawdzie czy analiz galopującej rzeczywistości XXI wieku, żeby zauważyć, że w otaczającym nas świecie coraz mniej jest miejsca na sceptycyzm, krytyczne myślenie, czy zwykłe stawianie pytań. Co więcej, jako społeczeństwo stajemy się więziami wyobrażeń na temat: „Co by było gdyby”. Życzeniowo myślimy zarówno o swojej przeszłości, jak i przyszłości. Michał Siegoczyński w spektaklu *Beksińscy* również powołuje do życia alternatywne historie z życia tej rodziny. Wykreowane przez niego fikcyjne sytuacje stają się jakby przedłużeniem pragnień postaci – pragnienia miłości, chęci życia w zdrowiu, marzenia o wielkim sukcesie. I tak Tomasz Beksiński znajdzie idealną Nad-kobietę, Zdzisław pojawi się na swojej słynnej wystawie we Francji, a Zosia usłyszy upragniony szum morza. Spektakl nie jest chronologicznym przedstawieniem historii rodziny słynnego malarza. Nie ma tu linearnie prowadzonej opowieści, główny akcent nie jest położony na przedstawianie faktów, a każda postać jest tak samo ważna. Poprzez stworzenie nieoczywistych i wyobrażonych scenariuszy życia bohaterów, reżyser prowokuje do stawiania sobie pytań o własną przyszłość. W tym kontekście uczniowie mają okazję, by pozwolić sobie na myślowy eksperyment dotyczący ich przyszłych losów, dążeń i perspektyw. Zachęcenie do tworzenia odległych czasowo wyobrażeń na swój temat pobudza umiejętność zadawania pytań o własną tożsamość. A to wydaje się najważniejsze w edukacji.

Scenariusz pytań

Neil Postman, uznany filozof i krytyk kultury, twierdził, że zadawanie pytań jest najważniejszym narzędziem, które człowiek ma do dyspozycji. Ta teza okazuje się bardzo trafnym punktem wyjścia do myślenia o pedagogice. W szkole coraz większy nacisk kładzie się na detaliczne realizowanie programu nauczania pod względem umiejętności, zapamiętywania faktów i terminów, czy chronologii dat. Należy jednak pamiętać, że scenariusz lekcji nie jest konspektem skończonym. Powinien być współtworzony na bieżąco razem z uczniami. System oczywiście

nie ułatwia takich rozwiązań. Godzina lekcyjna ma zaledwie 45 minut, a sprawy organizacyjne kradną kolejne chwile, które można byłoby wykorzystać na swobodną rozmowę pomiędzy nauczycielem i uczniami. Snując wyobrażenia o otwartej edukacji, czy projektując „idealne” lekcje trzeba zdawać sobie sprawę z odpowiedzialności za długofalowe konsekwencje takich zmian. Kluczem do rozpoczęcia pracy jest założenie, że to nie tematyka zajęć jest najistotniejsza, lecz rozwój ucznia. Traktowanie swoich podopiecznych jako odrębne osoby, które w środku przeżywają swoje doświadczenia, mają wątpliwości do pewnych fundamentalnych kwestii, czy nie rozumieją do końca swoich uczuć, może okazać się budujące nie tylko dla uczniów. Nauczyciel, jeśli staje się partnerem w budowaniu osobowości młodego człowieka, nie zaś mentorem, pełni rolę podobną do artysty. Tworzy i zarazem wzbogaca siebie – o wiedzę, emocje, doświadczenia. Właśnie taki proces ma szansę budować nie tylko świadomych widzów teatralnych, ale przede wszystkim świadomych i nastawionych na rozwój odbiorców kultury.

Dramaturgia *Beksińskich* służy więc jako narzędzie pedagogiczne – posiada cechy idealnej lekcji, która zaciekawieniem postaci wzbudza ogólną ciekawość świata u dzieci i nauczycieli. Zamiast jednoznacznych odpowiedzi otrzymujemy zestaw nurtujących pytań. Nie zderzamy się tu z wyliczaniem faktów, dat, czy ważnych zdarzeń z życia tej rodziny. Owszem, kontekst biograficzny ma znaczenie, lecz stanowi on jedynie wprowadzenie do dyskusji o emocjach i stanach bliskich młodym ludziom, takich jak miłość, samotność, poczucie wyobcowania, czy chęć bycia akceptowanym. W rodzinie Beksińskich możemy dostrzec siebie samych. Spektakl prowokuje również do myślenia o znaczeniu sztuki i roli artysty o wiele skuteczniej niż jakakolwiek metryka znanego twórcy.

Oddajemy w Państwa ręce scenariusze lekcji, które zostały opracowane z myślą o indywidualnym rozwoju uczniów, zarówno tym intelektualnym jak i emocjonalnym. Skłaniając się ku podmiotowemu traktowaniu uczniów możemy mówić o edukacji szerszej – jak o edukowaniu siebie nawzajem.

Daria Sobik

Lekcja nr 1

JĘZYK POLSKI

Temat: „Po śladach będą nas czytać, Zdzisek” – fotografia i film w spektaklu Beksińscy w reżyserii Michała Siegoczyńskiego

Uwaga: scenariusz zbudowany jest z dwóch części, z których nauczyciel może zrealizować obie lub jedną wybraną w zależności od możliwości zespołu, z jakim pracuje. **Podsumowanie odnosi się do każdej części.**

Uczniowie obejrzeni spektakl *Beksińscy* w reż. M. Siegoczyńskiego w Teatrze Polskim w Bydgoszczy. Przed lekcją wypełnili Kartę pracy (załącznik).

Lekcja przeznaczona dla uczniów liceum. Jej elementy można wykorzystać także w szkole podstawowej.

Cele zajęć:

Uczeń:

- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu ze spektaklem teatralnym i fotografią, II 1.1
- odczytuje funkcje zastosowanych w spektaklu mediów i fotografii, II 3.1
- wykorzystuje w interpretacji spektaklu konteksty kulturowe, II 3.2

- odczytuje sensy symboliczne wykorzystanych w spektaklu fotografii, II 3.4
- dostrzega w spektaklu uniwersalne wartości, II 4.2
- tworzy wypowiedź ustną prezentując spostrzeżenia swoje i grupy, III 1.1

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Środki dydaktyczne:

- wypełnione Karty pracy
- fotografie przyniesione na zajęcia
- telefon z aparatem fotograficznym, rzutnik multimedialny, komputer
- kartki samoprzylepne

Drogi uczenia się:

- poprzez odkrywanie
- poprzez działanie
- poprzez przeżywanie
- poprzez przyswajanie

Metody:

- metody poszukujące (metoda problemowa)
- metody podające (pogadanka, element wykładu)
- metody aktywizujące

Czas: 90 min. (jedna część) / 135 min. (dwie części)

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Przed lekcją uczniowie przygotowują galerię rodzinnych fotografii.

Omówienie celów lekcji.

Uczniowie zwiedzają galerię rodzinnych fotografii. Następnie dzielą się na czteroosobowe grupy.

Zadanie dla grup:

Przygotujcie krótką wypowiedź, którą mógłby wygłosić przewodnik w tej galerii. W swojej wypowiedzi uwzględnijcie spostrzeżenia na temat obejrzanych fotografii (kogo przedstawiają, w jakim momencie, w jakich pozach znajdują się fotografowani, jakie tło wykorzystał fotografujący).

Prezentacja wypowiedzi.

Rozmowa kierowana przez nauczyciela na temat znaczenia fotografii w kulturze.

W formie burzy mózgów uczniowie wskazują znaczenie fotografii:

Przykłady

- upamiętnianie momentu, postaci, siebie
- akt twórczy
- analiza siebie
- zabawa
- wyrażenie emocji
- odczytywanie świata

Uczniowie sporządzają katalog wybranych fotografii wykorzystanych w spektaklu – zapis na tablicy:

Przykłady

- idealna kobieta
- blokowisko
- hala fabryki autobusów w Sanoku
- kabriolet na tle amerykańskiego krajobrazu

Wspólne omówienie funkcji wykorzystanych fotografii:

Przykłady

- fotografia idealnej kobiety obrazuje marzenia Tomka, jego tęsknotę, niespełnienie, trudność w budowaniu relacji
- fotografia blokowiska – ukazanie miejsca zamieszkania rodziny Beksińskich, życie w betonowej, ograniczonej przestrzeni, wśród anonimowych ludzi; podkreślenie zmiany w życiu rodziny (przeprowadzka z Sanoka do Warszawy), wielkie miasto zastępuje mniejsze – miejsce urodzenia, wychowania; blok z wielkiej płyty zastępuje stary dom z ogrodem
- fotografia hali fabrycznej towarzyszy wspomnieniom Zdziska (warunki pracy w Sanockiej Fabryce Autobusów Autosan; był twórczym projektantem, jednak utrudniano mu karierę; miał dobre relacje z robotnikami; obraz ojca, który traktował talent plastyczny Zdziska jako nieszkodliwe hobby, a jako człowiek pragmatyczny uważał, że mężczyzna powinien zdobyć zawód gwarantujący utrzymanie rodziny; pokazanie ambicji ludzi pracujących w fabryce w czasach PRL, nieuczciwej rywalizacji)
- fotografia kabrioletu odnosi się do marzeń Tomka o idealnym życiu, odzwierciedla tęsknotę do szczęścia, fascynację wolnością; Ameryka jako symbol wolności

Podsumowanie:

W jakim celu reżyser spektaklu wykorzystał fotografie?

Przykłady

- reminiscencje bohaterów (Zdzisław, Tomek)
- materiał ilustracyjny w spektaklu (precyzowanie przestrzeni, realiów; materiał dokumentacyjny, wzbogacenie języka scenicznego)

- zobrazowanie marzeń bohaterów
- wprowadzenie symboliki (fotografia blokowiska)
- wycofanie matki – Zofii (tradycyjna rola kobiety, ale Zofia znajduje w pełnieniu funkcji żony i matki spełnienie; osoba kochająca, poświęcająca się dla rodziny; silna psychicznie, samoświadoma)
- synteza sztuk

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

Nauczyciel prosi uczniów, aby wyjęli telefony i przygotowali krótki film, którego tematem będzie kolega / koleżanka (prośba uczniów o wyrażenie zgody).

1. Prezentacja wybranych filmów z zastosowaniem rzutnika multimedialnego.
2. Uczniowie na samoprzylepnych kartkach uzupełniają zdanie:
Filmy zaprezentowały.....,
ale pominęły.....
3. Umieszczenie kartek na tablicy. Odczytanie zapisków.

Podział klasy na grupy zgodnie z zainteresowaniami uczniów (indywidualizacja pracy na lekcji).

Zadania dla grup:

GRUPA 1 (grupa uczniów zainteresowanych psychologią)

Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, słowa Zdziska: *o mnie filmowanie.*

GRUPA 2 (grupa uczniów zainteresowanych biologią, medycyną)

Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, scenę filmowania kukiel będących figurami matek Zofii i Zdziska.

GRUPA 3 (grupa uczniów zainteresowanych historią i polityką)

Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, scenę, w której wykorzystano zapis telewizyjny wystąpienia gen. Jaruzelskiego w dniu 13. XII 1981 roku.

GRUPA 4 (grupa uczniów zainteresowanych kontrkulturami, muzyką)
Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, sceny z pociągu.

GRUPA 5 (grupa uczniów zainteresowanych literaturą, filozofią)
Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, funkcję zbliżeń twarzy Tomka i film video prezentujący zdemolowanie kuchni.

GRUPA 6 (grupa uczniów zainteresowanych psychologią)
Zinterpretuj, odnosząc się do całego spektaklu, funkcję filmu video prezentującego mężczyznę dzwoniącego do drzwi.

Prezentacja

GRUPA 1

Przykłady

- zapis życia jako obsesja Zdzisława Beksińskiego
- introspekcja, zagłębienie w siebie
- analiza zachowań innych
- przyglądanie się relacjom z innymi
- dystans do świata/świat oglądany przez obiektyw
- świat dzięki obiektywowi można modyfikować (uwagi Zdziska o kompozycji kadru skierowane do Tomka na początku spektaklu)

GRUPA 2

Przykłady

- dystans wobec starości i śmierci
- (uważna) obserwacja życia
- zamyślenie się nad trudnym umieraniem starych kobiet (matka Zosi – 98-letnia kobieta, zmarła szybko; matka Zdziska, 80-lat, umarła w bólach; ironia losu)
- refleksja nad trudnymi relacjami (obie stare kobiety nie lubiły się, matka Zosi miała nieprzychylny stosunek do zięcia)

GRUPA 3

Przykłady

- wprowadzenie stanu wojennego to ingerencja polityki w życie ludzi (mimo wyciszenia w spektaklu tego wystąpienia)
- wyrwanie ludzi z ich przyzwyczajzeń

- utrudnienie życia codziennego Zosi (lęk przed nieznaną codziennością)
- zdziwienie Zdziska tym zjawiskiem politycznym; fatalizm, niepokój; zdarzenie, które wdziera się w uporządkowaną codzienność
- niepokój Tomka – na ile władza będzie ingerowała w świat muzyki (muzyków); muzyka jako przestrzeń wolności

GRUPA 4

Przykłady

- fani malarstwa Beksińskiego jadą spotkać się z mistrzem
- relacja z przedziału w pociągu
- pseudonaukowe, snobistyczne rozważania na temat malarstwa Beksińskiego
- młodzi ludzie zafascynowani kontrkulturą
- Beksiński interpretowany jako artysta popularny, modny

GRUPA 5

Przykłady

- prezentacja agresji i złości Tomka, jego bezsilności wobec życia; ubieganie o uwagę, choroba dwubiegunowa afektywna
- zbliżenia prezentują mimikę aktora
- elementy performatywne (*Od czego mamy teatr, stoję przed wami – jestem Zosią i jestem w tym spektaklu*) – dystans, film – zbliżenia jako możliwość analizy osobowości (analiza zachowań, gestów)

GRUPA 6

Przykłady

- scena będąca kłamrą kompozycyjną; mężczyzna odwrócony do widza plecami, zbliża się do drzwi Beksińskich
- figura śmierci zbliżającej się do Zdzisława (Zdzisław jako fatalista)
- człowiek, który ingeruje w samotność Zdzisława; dźwięk dzwonka – bardzo przeszywający, natarczywy; efekt grozy, zaniepokojenie u widza
- pytanie o możliwość odmiany losu (*Co zrobiłbyś gdybyś wiedział, co się stanie?*)

Podsumowanie:

W jakim celu reżyser wprowadził fragmenty zapisów filmowych, dokumentów filmowych?

- oddziaływanie na emocje widza (np. wstrząsająca scena zdemolowania kuchni przez Tomka), zwiększanie napięcia
- rozszerzenie przestrzeni teatralnej i czasowej (odkrycie nagrobków jako przecucie śmierci; poszerzenie przestrzeni o klatkę schodową, kuchnię, przedział w pociągu)
- teatralność, również teatralność świata, umowność ról (w teatrze, społeczeństwie, rodzinie)
- filmy video kręcone bez statywu wzmacniają wrażenie rozedrganego, emocjonalnego świata
- tworzenie dystansu pomiędzy opowiadaną historią o rodzinie a odbiorcą – widzom teatralnym
- wprowadzenie symbolicznych znaczeń: schody, płonące znicze, napisy na nagrobkach
- zbliżenie się do życia (ukazywanie codzienności)

Zadanie domowe

Poziom podstawowy

1. Znajdź w Internecie zdjęcia Meryl Streep autorstwa Annie Leibovitz (z 2008 roku).
<https://modernizemama.wordpress.com/2012/10/08/annie-leibovitz-and-meryl-streep/> Dokonaj jego interpretacji.
2. Napisz recenzję filmu *Ostatnia rodzina*, reż. J. P. Matuszyńskiego.

Poziom rozszerzony

1. Tomka Beksińskiego – portret własny. Napisz esej, odwołując się do jego zdjęcia w kostiumie wampira (<http://horror.com.pl/sylwetki/sylwetka.php?id=44>), ostatniej audycji radiowej (<http://tbmp3.republika.pl/audycje/au731.html>) oraz spektaklu *Beksińscy* w reż. M. Siegoczyńskiego.
2. Napisz recenzję filmu dokumentalnego *Beksińscy. Album wideofoniczny*, reż. M. Borchardta lub filmu krótkometrażowego *Beksiński – portret artysty*, reż. K. Łęcka.

Bibliografia:

- Bowkett S., *Wyobraź sobie że... Ćwiczenie rozwijające twórcze myślenie*, Warszawa 2000
- Brudnik E, Moszyńska A., Owczarska B. *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000
- Handke R., *Poetyka dzieła literackiego*, Warszawa 2008
- Historia teatru*, red. Brown J. R., Warszawa 2007
- Kosiński D., *Teatra opolskie. Historia*, Warszawa 2010
- Lerhmann H., *Teatr postdramatyczny*, Kraków 2004
- Makota J., *Przestrzeń dzieła teatralnego i filmowego*, [w:] *Czas przestrzeni*, red. K. Wilkoszewska, Kraków 2008
- Zapiski zamieszczone w Programie spektaklu Beksińscy*, Bydgoszcz 2017

Opracowała: Anna Nakielska-Kowalska

Załącznik

KARTA PRACY

Obejrzyj z uwagą spektakl *Beksińscy* w reż. M. Siegoczyńskiego w Teatrze Polskim w Bydgoszczy. Po spektaklu uzupełnij Kartę pracy.

1. Kogo / co fotografują (filmują) bohaterowie spektaklu?
2. Zrób katalog wykorzystanych w spektaklu filmów i fotografii.
Zastanów się, w jakim celu zostały wykorzystane.

Fotografia / film	Cel / znaczenia

3. Zgromadź informacje na temat i zbuduj zwięzłą notatkę: kontrkultury w Polsce w latach 60-tych i 70-tych stanu wojennego
4. Przynieś jedno rodzinne zdjęcie.

Lekcja 2

JĘZYK POLSKI

Temat: Życie stanie się muzyką...

Uczniowie obejrzeni spektakl *Beksińscy* w reżyserii Michała Siegoczyńskiego. Tydzień przed tym wydarzeniem otrzymali zadanie domowe, polegające na wyborze i prezentacji swojej ulubionej muzyki (zespół / zespoły, wykonawca / wykonawcy) oraz uzasadnieniu wyboru (czas trwania: 3-5 min).

Lekcja przeznaczona dla uczniów liceum. Jej elementy można wykorzystać także w szkole podstawowej.

Cele zajęć:

Uczeń:

- zapoznaje się z różnymi definicjami muzyki
- podejmuje się stworzenia własnej definicji muzyki
- prezentuje swoje zainteresowania i preferencje muzyczne
- uzasadnia swoje zdanie
- określa rolę muzyki w drugiej połowie XX wieku
- prezentuje własne przeżycia związane z odbiorem tekstu kultury

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Drogi uczenia się:

- poprzez przyswajanie
- poprzez odkrywanie
- poprzez działanie
- poprzez przeżywanie

Metody:

- poszukujące (metoda problemowa, dyskusja)
- podające (pogadanka, element wykładu)
- aktywizujące (drama, burza mózgów)

Czas trwania: 90 min.

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Uczniowie prezentują swoją ulubioną muzykę (zespół / zespoły, wykonawcę / wykonawców), po czym uzasadniają swój wybór.

Czas trwania: 20-25 min

Ważnym elementem ich wypowiedzi powinno być umotywowanie swojego wyboru. Dlaczego lubią słuchać takiej właśnie muzyki? Co wtedy czują? Jakie przeżycia z nią wiążą?

Nauczyciel dzieli uczniów na mniejsze grupy, następnie wręcza im teksty (załączniki: 1, 2, 3). Zadanie polega na tym, by na podstawie otrzymanych wiadomości uczniowie spróbowali zdefiniować muzykę, uchwycić jej istotę i sens.

Sformułuj problem:

Pytania kierowane bezpośrednio do uczniów:

- Jak oceniacie zaprezentowane definicje muzyki?
- Z jakimi poglądami się zgadzacie, a jakie budzą wasze wątpliwości?
- Uczniowie prezentują swoje spostrzeżenia (metoda „burzy mózgów”).

Przykłady:

- muzyka jest językiem nieokreślonym, to dźwięki ułożone są tak, iż mają zdolność wyrażania myśli, doznań i uczuć
- brzmienie łączy dźwięk muzyczny ze słowem, obrazem w naszej duszy
- muzyka wyraża
- człowiek odbiera muzykę podświadomie
- muzyka porusza człowieka do głębi
- muzyka jest indywidualnym odbiorem
- sztuka – oddziałuje na twórcę i odbiorcę itp.

Rozmowa podsumowująca część wstępną:

Muzyka odgrywa ogromną rolę w teatrze: wzbogaca słowo. Stanowiąc niejako tło dla widowiska, wiąże się z akcją i wzbudza zainteresowanie ukazanymi postaciami oraz wydarzeniami. Angażuje całą osobowość widza w przeżywanie treści i odczuwanie efektów wizualno-audialnych, wzbogacając przy tym odczucia artystyczne i estetyczne.

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

Nauczyciel rozdaje uczniom kartę pracy nr 1. Zadanie dotyczy określenia roli muzyki w wybranych scenach.

Scena	Utwór muzyczny	Funkcja muzyki (przykłady)
Wylot do Stanów Zjednoczonych, Tomasz stoi z biletem na schodach samolotu.	<i>Stairway to Heaven</i> Led Zeppelin	— podkreśla kontrast: lepszy, „kolorowy” świat był dla większości społeczeństwa nieosiągalny, Ameryka w czasach PRL-u stała się symbolem wolności, dobrobytu, luksusu – symbolicznym niebem
Anka odchodzi od Tomasza, ten ją zatrzymuje, ponieważ chce, aby odeszła w trakcie piosenki.	<i>Lament (Tańcząc ze łzami w oczach)</i> Ultravox	— wzmacnia dramaturgię sceny: zamiast rozpaczki pojawiają się: złość, ironia; bohaterowie rozstają się, tak jakby nic ich nie łączyło — ukazuje teatralność zachowań bohaterów
Próba samobójcza Tomasza	<i>Nie budźcie mnie</i> Kalina Jędrusik	— podkreśla wybór bohatera (ucieczka od świata, stworzenie sobie innej, lepszej rzeczywistości) — ukazuje jego determinację: „nie budźcie mnie” oznacza odrzucenie pomocy (nie chce ratunku, bo chce dla siebie lepszego, alternatywnego świata)

Wyprawa do lasu, odnalezienie własnego grobowca	<i>Dziwny jest ten świat</i> Czesław Niemen	— ukazuje, że losy ludzkie są tajemnicze, nieodgadnione — podkreśla tymczasowość życia (trwa tylko chwile, nikt nie wie, kiedy umrze)
---	--	--

Podsumowanie:

W przedstawieniu *Beksińscy* muzyka stała się autonomicznym bohaterem. Wszystkie utwory, które mogliśmy usłyszeć wyrażały nastroje, tęsknoty i pragnienia, należące nie tylko do bohaterów, ale wszystkich ludzi żyjących w czasach PRL-u. Muzyka przedstawiona została jako sposób wyrażania siebie (hipisi w Sanoku), kreowała obraz lepszego, nieosiągalnego świata. Szczególnie dla Tomasza stanowiła ona istotną część życia. *Mówiłem Ci, żebyś nie dotykała moich płyt* – wypomina swojej dziewczynie w jeden z pierwszych scen.

Warstwa audialna sprawiła, że losy rodziny Beksińskich zostały ściśle umiejscowione w społecznym i politycznym kontekście II połowy XX wieku.

Bibliografia:

Biała A., *Literatura i muzyka*, PWN, Warszawa-Bielsko-Biała 2011
Encyklopedia szkolna WSiP. *Literatura. Wiedza o kulturze*, red. Makowiecki A., Warszawa 2003
Brudnik E., Muszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000
Program spektaklu *Beksińscy*, Bydgoszcz 2017

Opracowała: Joanna Tokarewicz

Załącznik nr 1

Muzyka – sztuka, której tworzywem są percypowane przez ludzi dźwięki, wytwarzane przez nich głosem i / lub za pomocą instrumentów muzycznych. Chociaż muzyka jest rodzajem komunikacji interpersonalnej (z nadawcą, komunikatem i odbiorcą), jeśli nie jest ona związana z jakimś przekazem słownym, na ogół nie niesie takich informacji, jakie niesie, np. mowa ludzka(...).

Muzyka. Encyklopedia PWN, red. Bartłomiej Kaczorowski, Warszawa 2007, PWN, s. 508.

Muzyka – sztuka organizacji dźwięków oraz szmerów w czasie ewentualnie w przestrzeni. (...) Powszechnie uważa się, że tworzywem muzyki są dźwięki (o określonej akustycznie wysokości brzmienia, czasie trwania, natężeniu i barwie) oraz szmery (o niedającej się określić częstotliwości drgań tonu podstawowego, np. klekot kastanietów). Kształt każdego utworu muzycznego jest kombinacją elementów muzycznych: melodii, harmonii, rytmu i metrum, dynamiki, agogiki (zmian tempa), artykulacji, barwy dźwięku i cechy budowy formalnej(...)

Początkowo śpiew i gra – podobnie jak taniec – towarzyszyły obrzędom i pomagały we wspólnej pracy. W miarę wzrostu potrzeb estetycznych człowieka muzyka stawała się wyrazem jego uczuć, oprawą ceremonii religijnych i świeckich, wreszcie rozrywką. Od czasu Pitagorasa uznawano ją za najwspanialszą ze sztuk, dowodząc, że matematyczne wzory, którymi opisywać można dźwięki i ich wzajemne zależności, są odbiciem reakcji duchowych człowieka i harmonii wszechświata.

Słownik muzyki, red. Wojciech Marchwica, Kraków 2006, Zielona Sowa, s.187-188

Załącznik nr 2

Fryderyk Chopin

W latach 1832 – 1839 w Paryżu Fryderyk Chopin często udzielał lekcji gry na fortepianie. W toku nauczania pianista pracował nad podręcznikiem dydaktycznym pt. *Szkice do metody fortepianowej*. Został on opracowany przez Jeana-Jacques'a Eigeldingera (wydanie francuskie 1993, wydanie polskie 1995).

Fragment:

Sztuka przejawiająca się w dźwiękach jest nazywana muzyką.

Sztuka wyrażania myśli poprzez dźwięki.

Sztuka układania dźwięków.

Myśl wyrażona poprzez dźwięki.

Wyrażenie naszych doznań poprzez dźwięki.

Wyrażanie myśli poprzez dźwięki.

Przejawianie się naszego uczucia w dźwiękach.

Nieokreślonym (nieustalonym) słowem człowieka jest dźwięk.

Język nieokreślony (:) muzyka.

Słowo rodzi się z dźwięku – dźwięk przed słowem.

Słowo (:) pewne przekształcenie dźwięku.

Załącznik nr 3

Istnieją uczucia, które są tak nieustannie tłumione przez wzburzone namiętności, że mogą ujawnić się tylko nieśmiało i praktycznie są nam zupełnie nieznanne... Zwróćmy wszakże uwagę na reakcję, jaką pewien rodzaj muzyki wywołuje w naszym sercu: słuchamy uważnie, jest urocza; celem jej nie jest wzbudzenie w naszym sercu smutku czy radości, litości czy gniewu, ale jednak porusza nas. Tak niepostrzeżenie, w sposób tak delikatny zostaliśmy poruszeni, że nie zdajemy sobie sprawy, iż coś na nas oddziało, albo raczej nie potrafimy nazwać tego wzruszenia...

Istotnie, nazwanie wszystkiego, co fascynujące w muzyce i opatrzenie odpowiednimi etykietami jest zupełnie niemożliwe.

J.A. Huller, [cyt. za:] Nowy sens filozofii. Rozważania o symbolach myśli, obrzędu i sztuki, Warszawa 1976, s. 347-348

Lekcja 3

JĘZYK POLSKI

Temat: Między sztuką, a życiem – wizerunek artysty w spektaklu Michała Siegoczyńskiego „Beksińscy”

Uczniowie zapoznali się z malarstwem Zdzisława Bekszyńskiego, poznali losy rodziny, obejrżeli spektakl *Beksińscy* w reż. M. Siegoczyńskiego w Teatrze Polskim w Bydgoszczy.

Lekcja przeznaczona dla uczniów liceum. Jej elementy można wykorzystać także w szkole podstawowej.

Cele zajęć:

Uczeń:

- charakteryzuje artystę ukazanego w spektaklu
- czyta teksty literackie, popularno-naukowe, wyszukuje informacje, selekcjonuje i porównuje
- analizuje fotografię, odczytuje jej znaczenie w kontekście historyczno-społecznym
- wykorzystuje konteksty literackie, fotograficzne i kulturowe w analizie spektaklu
- dostrzega niejednoznaczność postaci, jej zachowań

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Środki dydaktyczne:

- fragmenty tekstów literackich i artykułu popularno-naukowego
- zdjęcie „Czas Apokalipsy”
- karta cytatów ze spektaklu skopiowana w sześciu egzemplarzach
- arkusze papieru, pisaki

Drogi uczenia się:

- poprzez odkrywanie
- poprzez działanie
- poprzez przeżywanie
- poprzez przyswajanie

Metody:

- poszukujące (metoda problemowa)
- podające (pogadanka, element wykładu)
- aktywizujące (rundka bez przymusu)

Czas trwania: 90 min.

Przed spektaklem uczniowie zostali podzieleni na 6 grup i otrzymali karty pracy. Powinni wcześniej zapoznać się z ich treścią, żeby w trakcie sztuki mogli zwracać uwagę na odpowiednie aspekty.

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat spektaklu, zagadnień, które porusza, przedstawionych problemów (takich jak: trudność mówienia o uczuciach, życie w PRL-u, rola matki, opieka nad chorymi, śmierć, samobójstwo, poszukiwanie miłości, „nieodcięta pępowina”, etc.). Uczniowie zwracają uwagę na sceniczne środki wyrazu, które zrobiły na nich największe wrażenie, dzielą się ocenami.

Warto zaznaczyć, że nie analizujemy sylwetki prawdziwej postaci, ale jej artystyczną, teatralną wizję. Mówiąc „Zdzisław” nie portretujemy malarza Zdzisława Beksińskiego, lecz jego sceniczny wizerunek powstały na podstawie reportażu Magdaleny Grzebałkowskiej *Beksińscy. Portret podwójny* oraz dramatu Michała Siegoczyńskiego.

Czas trwania: 10 – 15 min

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

Nauczyciel podaje temat lekcji i określa problem:

Jaki wizerunek artysty przedstawia sztuka Michała Siegoczyńskiego *Beksińscy*? Jak artysta sytuuje się wobec:

- stereotypu mężczyzny i roli przypisywanej mu w rodzinie
- czasów w których żyje – komunizmu
- duchowości i religijności
- problemów codzienności

- wolności w sztuce, pieniędzy
- swojej sławy

Uczniowie siadają w 6 grupach, na które zostali podzieleni przed spektaklem. Opracowują kartę pracy, następnie nanoszą odpowiedzi na arkusz papieru.

W ramach indywidualizacji można przydzielić uczniom przygotowujących się do matury rozszerzonej do grupy nr 4 (Problemy codzienności) i nr 6 (Sława artysty).

W trakcie pracy można rozdać uczniom karty cytatów jako podpowiedź. Poszczególne wypowiedzi powinny ułatwić zadanie, ukierunkować i przypomnieć istotne sceny. Cytaty celowo nie są pogrupowane, uczniowie muszą wybrać spośród nich odpowiednie do danego zagadnienia. Niektóre z nich pozostaną tylko inspiracją, nie będą miały charakteru ilustracyjnego.

Czas trwania: 30 min

Prezentacja

Kolejne grupy omawiają swoje plakaty, zwracając uwagę na tekst, który stanowił punkt wyjścia ich rozważań.

Przykłady odpowiedzi:

GRUPA 1 – Stereotyp mężczyzny

W kontekście postawy, którą przywołuje Susan Sontag, Zdzisław jest człowiekiem silnie podporządkowanym ojcu. Nieśmiało przedstawia swoje marzenia o malowaniu, zaczyna tworzyć dopiero po śmierci ojca. Przyjmuje zawód inżyniera i rolę żywiciela rodziny, nie zaś artysty. Jest nieśmiały i mało zdecydowany w kontaktach z ojcem. Pracował w fabryce autobusów Autosan jako ceniony, rzetelny projektant, propagujący nowoczesne wizje i rozwiązania.

GRUPA 2 – Komunizm, stan wojenny

Zdjęcie „Czas Apokalipsy” Chrisa Niedenthala zostało wykonane

14 grudnia 1981 roku, dzień po wprowadzeniu stanu wojennego. Przedstawia ono transporter opancerzony – symbol opresyjnego systemu komunistycznego, stojący przed kinem Moskwa. Dzień wcześniej wyświetlano tam „Czas Apokalipsy” w reż. F.F. Coppoli. W spektaklu przytoczony zostaje ten epizod. Beksińscy wybierali się wtedy do kina, lecz komunikat gen. Jaruzelskiego im to uniemożliwiło. „Apokalipsa przyszła do nas” – mówi Zdzisław w spektaklu. Opowiada o wprowadzeniu stanu wojennego z właściwym sobie dystansem, choć ten, bez wątpienia, wpłynął na jego życie w istotny sposób.

GRUPA 3 – Religijność i duchowość

Zdzisław nie jest osobą religijną, ze względu na jego przekonania Zosia także zrezygnowała z praktyk religijnych, mimo tego razem podjęły decyzję o ślubie kościelnym (dla celów budowania alternatywnej historii rodziny można nawet powiedzieć, że ślub odbył się w Kościele Mariackim, por. grupa 6). Jednak w przypadku Zdzisława Beksińskiego, podobnie jak u Wisławy Szymborskiej, widoczna jest głęboka sfera duchowa. Objawia się ona, przede wszystkim, w tematyce jego obrazów: motywach katedr, krzyży, wizji samotności, zagubienia człowieka, bezkresu.

W tej grupie możliwe są różne rozstrzygnięcia. Wskazana jest także dyskusja.

GRUPA 4 – Problemy codzienności

Codziennosc PRL-u w niewielkim stopniu dotyka Zdzisława, nieustanną walkę toczy z nią w jego imieniu żona. Zosia przygotowuje posiłki dla wszystkich domowników, znosząc ich codzienne fanaberie. Wspomniana w spektaklu skrzynka Coca-Coli, podobnie jak kamera wideo, świadczą o rzadkim w tamtych czasach dobrobycie.

GRUPA 5 – Wolność w sztuce a pieniądze

„Ja się nie sprzedaję. To jest mój etos” deklarował Zdzisław Beksiński. Mimo tego podpisał z Piotrem Dmochowskim umowę, w której deklaruje dostarczanie marszandowi dziesięciu obrazów rocznie, z czego, co najmniej cztery będą tworzone według jego ścisłych wskazówek. Czy to był cyrograf? „Gdybyś wybudował sobie willę z basenem... Zawiesiłeś się, Mistrzu, tak po polsku, ni wte, ni wewte”.

W tej grupie możliwe są różne rozstrzygnięcia. Wskazana jest także dyskusja.

GRUPA 6 – Sława artysty

Zdzisław ma świadomość własnej wyjątkowości, nie chełpi się jednak swoim talentem ani osiągnięciami. Kontakty z fanami jego twórczości bywają przyjemne, ale także rozczarowują, zakłócając domowy porządek. Artysta nie zabiega o popularność, choć udziela wywiadów. Sława cieszy go, nie tylko ze względów finansowych, lecz również ze względu na prestiż (obrazy kupowane są w wielu krajach na świecie).

Po prezentacji każdej z grup nauczyciel pomaga uściślić wypowiedzi, podkreśla najważniejsze kwestie.

Czas trwania: 30 min

Podsumowanie:

Jaki obraz artysty przedstawił reżyser w spektaklu „Beksińscy”?
Uczniowie ustnie podsumowują najważniejsze spostrzeżenia, następnie zapisują w zeszytach wnioski.

Przykłady:

- Zdzisław Beksiński jako postać niejednoznaczna
- malarstwo jako forma ucieczki od problemów świata
- potrzeba duchowości, ekspresji, wyrażenia zła i zdziwienia światem w obrazach, mimo deklaracji optymizmu
- wiele antynomii w zachowaniu malarza sprawia, że jest on postacią „żywą”, poruszającą, nie pomnikową

Zadanie domowe:

Poziom podstawowy:

1. O co zapytałbyś dzisiaj Zdzisława Beksińskiego?
2. Przygotuj do niego pięć pytań, kreując własny wizerunek malarza.

Poziom rozszerzony:

1. Stwórz blog artysty. Zaproponuj do niego tło plastyczne lub muzykę.

Bibliografia:

- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Kielce 2000
- Niedenthal C., *Czas Apokalipsy* [w:] *Polska stanu wojennego*, Warszawa 2006
- Potocka M. A., *Wolność w sztuce* [w:] <https://www.mocak.pl/wolnosc-w-sztuce-maria-anna-potocka>, 2.12.2017
- Rusinek M., *Nic zwyczajnego. O Wiśławie Szymborskiej*, Kraków 2016
- Sontag S., *Odrodzona. Dzienniki, t.I 1947-1963*, Kraków 2012
- Tuwim J., *Do losu* [w:] tenże, *Wiersze zebrane*, Warszawa 1975

Opracowała: Aleksandra Szmelter

Załącznik nr 1

STEREOTYP MĘŻCZYŹNY

Przeczytaj fragment dzienników Susan Sontag, w kontekście jej wyznań przeanalizuj sylwetkę Zdziska.

Zwróć uwagę na stosunek do ojca, samodzielność, kwestię utrzymania rodziny.

Susan Sontag – *Odrodzona*. Dzienniki, tom 1, fragment
25/05/49

Dzisiaj przyszła mi do głowy pewna myśl – tak jasna i oczywista! W pierwszej chwili wydała mi się wręcz niedorzeczna – wprawiła mnie w oszołomienie i wręcz lekką histerię: – Mogę zrobić absolutnie wszystko i poza mną samą nie istnieje nic, co by mnie powstrzymało... Co stoi mi na przeszkodzie, bym się spakowała i ruszyła w świat? Tylko presja środowiska, której sama postanowiłam ulec, zawsze bowiem wydawała mi się tak wszechwładna, że nie myślałam nawet o tym, by się od niej uwolnić... Co mnie jednak tak naprawdę powstrzymuje? Lęk przed rodziną, zwłaszcza matką? Przed utratą bezpieczeństwa i dóbr materialnych? Tak, czynniki te mają znaczenie, ale tylko mnie powstrzymują... Czym takim jest uniwersytet? Nie muszę studiować, bo wszystkiego, co mnie interesuje, mogę się nauczyć samodzielnie. – tak zresztą robię – a cała reszta to nudziarstwo... Uniwersytet daje poczucie bezpieczeństwa, bo studiowanie jest łatwe i bezpieczne... Co do matki, to szczerze mówiąc, mało mnie ona obchodzi – Po prostu nie chcę się z nią spotykać – Przez ostatnie kilka lat miałam wielkie upodobanie do dóbr materialnych – książek i płyt – ale co takiego powstrzymuje mnie przed tym, by włożyć papiery, zeszyty i kilka książek do małego pudełka, wysłać je do przechowalni w jakimś innym mieście, wrzucić na siebie kilka koszul i wbić się w levisy, wetknąć zapasowe skarpetki do kieszeni płaszcza, wyjść z domu, zostawiwszy należycie byroniczny list do świata, i wsiąść w autobus jadący – dokądkolwiek? Oczywiście za pierwszym razem policja zatrzymałaby mnie i zawróciła na łono zrozpaczonej rodziny, ale gdybym uciekła ponownie następnego dnia, i jeszcze kolejnego, w końcu zostawiliby mnie w spokoju – Mogę wszystko! Niniejszym zawieram więc z sobą następujący układ: jeśli nie przyjmą mnie w Chicago, tego lata wyjadę z domu, tak jak to opisałam powyżej. Jeśli natomiast mnie

przyjmą, będę tam studiować przez następny rok. Kiedy jednak coś mi się tam nie spodoba – na przykład poczuję, że marnotrawię czas, to wyjadę – Boże, życie jest niesamowite!

Załącznik nr 2

STAN WOJENNY, KOMUNIZM

Zanalizuj zdjęcie Chrisa Niedenthala. „Czas Apokalipsy”, zapoznaj się z jego genezą i odbiorem.

Odpowiedz na pytania:

1. Jak Zdzisław sytuuje się wobec stanu wojennego, komunizmu, aparatu państwa (m.in. sprawa domu w Sanoku), telewizji „reżimowej”?
2. Czy wpływ tych zjawisk na jego życie jest widoczny?

Załącznik nr 3

RELIGIJNOŚĆ I DUCHOWOŚĆ

Przeczytaj tekst Michała Rusinka o Wisławie Szymborskiej i w jego kontekście odpowiedz na pytania:

1. Czy Zdzisław jest religijny?
2. Co sądzisz o duchowości Zdzisława?
3. W czym się ona przejawia?

Michał Rusinek, *Nic zwyczajnego. O Wisławie Szymborskiej*, fragment

Metafizyki ciąg dalszy... Pewnego dnia koło południa dzwoni telefon. Ktoś mówi ze wschodnim akcentem. Z początku się nie przedstawia, za to żąda, aby go umówić na spotkanie z Szymborską. Próbuje dopytać, kim jest i w jakiej sprawie

chce się spotkać, ale nie uzyskuję odpowiedzi. Odmawiam więc. Mój rozmówca wpada w złość i dopiero wtedy się przedstawia. „Przecież ja jestem Jezus Chrystus! Czy Pani Szymborska naprawdę nie chce się ze mną spotkać?!?” – krzyczy. Grzecznie odpowiadam, że ją zapytam. Tego dnia wieczorem jestem u niej w domu, relacjonuję telefon i pytam, czy miałaby ochotę spotkać się z Jezusem Chrystusem. „Proszę mu odpowiedzieć, że jeszcze nie” – mówi. Niestety nie zostawił numeru telefonu. I więcej nie zadzwonił.

Opowiadałem to zdarzenie Clare Cavanagh, Amerykance, wspaniałej tłumaczce twórczości Szymborskiej na angielski. Mówi, że kiedyś jechała samochodem przez jakiś stan, chyba Wisconsin, gdzie po horyzont ciągnęły się pola kukurydzy. I nagle przy autostradzie zobaczyła billboard z eksklamacją: „Jesus lives!”. „Poniżej był numer telefonu, ale nie zdążyłam go zapisać” – powiedziała.

Chyba nikt jeszcze nie podjął się opisanie fenomenu religijności Szymborskiej (albo raczej tego, co ona proponowała zamiast religijności). Szczerze mówiąc, ona bardzo nad tym bolała. Tak, jakby do opisu nadawała się wyłącznie religijność chrześcijańska, lecz jako kategorię, która pozwala nam, ludziom, lepiej myśleć o sobie. Dla niej dusza to egzystencjalny luksus.

W tradycyjnym modelu hermeneutycznym, także bardzo chrześcijańskim, na rzeczywistość należy patrzeć jako na powłokę zakrywającą coś ważniejszego, metafizycznego. A Szymborska miała inne podejście. Mówiła, że my właśnie zbyt łatwo przechodzimy do porządku dziennego nad tą powłoką i za szybko szukamy za nią jakiejś idei. Uważała, że trzeba się najpierw zatrzymać na poziomie owej dosłowności, materialności świata. Jeśli szukać w niej epifanii, to zawsze na własną rękę, bez ideologicznego wsparcia jakiegokolwiek duchowej instytucji. To zresztą zbliża ją do ponowoczesności, na którą się (moim zdaniem niesłusznie) zżywała.

Metafizyka była dla niej sferą prywatną. Do samodzielnego odkrywania.

Załącznik nr 4

PROBLEMY CODZIENNOŚCI

Przeczytaj tekst Michała Rusinka o Wisławie Szymborskiej i w jego kontekście odpowiedz na pytania:

1. Jak artysta radzi sobie z problemami codzienności?
2. Jakie znaczenie ma przestrzeń jego pracowni?
3. Jakie znaczenie mają dla niego przedmioty, które go otaczają, także obrazy?

Michał Rusinek, *Nic zwyczajnego. O Wisławie Szymborskiej*, fragment

Przeprowadzka z Chocimskiej na Piastowską okazuje się działaniem długofalowym. Za każdym razem, kiedy przychodzę do WS, ma dla mnie przygotowane dwie płócienne siatki z rzeczami do zawiezienia do nowego mieszkania. W nie po dwa wazoniki, cztery miseczki, no a globus (przedstawiający nie Ziemię, ale niebo – piękny!) to na jeden raz, bo duży. Tak nie może być. Przynoszę wielkie torby, zmuszam ją, żebyśmy wspólnie spakowali do nich na przykład całe archiwum Filipowicza. Ona przez pierwszy kwadrans protestuje, twierdząc, że dostanę przepukliny. Potem jednak opór maleje i codziennie zawożę na Piastowską kolejne porcje rzeczy. Tym sposobem w ciągu tygodnia udaje się przenieść większość zawartości starego mieszkania. Oprócz mebli i książek.

W nowym mieszkaniu ma do dyspozycji trzy pokoje. W sypialni, w której też pracuje i właściwie spędza większość czasu, umieszczony zostaje stół do pracy, telewizor, małe radyjko. Na półkach – poezja, ułożona alfabetycznie. Osobny regał to jej książki, także w przekładach, ale pojedyncze egzemplarze. Pozostałe egzemplarze autorskie są w piwnicy, w kartonach. W pokoju gościnnym ustawia encyklopedie, słowniki oraz książki naukowe, na przykład swoich kolegów profesorów. Jest jednak bezwzględna: pozostawia sobie tylko te książki, które mogą jej się do czegoś przydać. Bardzo niewiele rozdaje znajomym, wycinając z nich strony z dedykacjami (które starannie odkłada do teczek). Być może pod wpływem anegdoty o George’u Bernardzie Shaw, który podarowaną komuś przez siebie książkę z dedykacją znalazł w antykwariacie, kupił i przesłał temu komuś ponownie, dopisując tylko dodatkowe zdanie do dedykacji, zapewniające o nieustającej serdeczności. (...)

Załącznik nr 5

WOLNOŚĆ W SZTUCE A PIENIĄDZE

Przeczytaj fragment artykułu Marii Anny Potockiej *Wolność w sztuce* i w jego kontekście odpowiedz na pytania:

1. Jak sukces wpłynął na bohatera?
2. Jaki Zdzisław miał stosunek do swojej sztuki?
3. W jakim stopniu obrazy stanowiły dla niego źródło utrzymania, a w jakim wyraz artystycznych wizji?

Maria Anna Potocka, *Wolność w sztuce*

Artystą jest człowiek dyskutujący ze swoim postrzeganiem świata przy użyciu dzieł sztuki. Taki warunek nie zakłada jakiegokolwiek talentu, kładąc nacisk na kreatywność wobec własnego życia. Nie zawiera w sobie również zaleceń formalnych. Sposób, w jaki „coś” zostanie ujawnione, a raczej wyobcowane, jest absolutnie dowolny. Można wręcz wyobrazić sobie myślowe dzieło sztuki, polegające na umiejętności zdystansowania się od własnej myśli i postawienia jej w pozycji czegoś zewnętrznego. Takie postrzeganie artysty na pierwszym miejscu stawia prawo do indywidualnej wolności, pasję wobec własnego życia, aktywne podejście do procesów poznawczych oraz tworzenie przekazów w języku prywatnym. Ta definicja pozwala nazywać artystami ludzi o różnych osobowościach i taktykach twórczych.

Co zagraża artyście? Co czyha na jego wolność?

Dla artysty prywatnego, tworzącego sztukę na użytek własnego poznania, największym zagrożeniem jest codzienność, brak środków na życie, brak czasu. Jednak wielu takich artystów – wbrew wszelkim przeciwnościom – tworzyło sztukę przez całe życie.

Dla artysty publicznego największym wrogiem jest sukces. To, co wielu kojarzy się z wyzwoleniem, dla sztuki staje się niewolą. Artysta odnoszący sukces często popada w przesadną pewność siebie, traci krytycyzm i prywatność, przez co jego sztuka – nie szkodzi, że nadal obecna na rynku – traci wartość.

Mówiąc o artyście, najczęściej mamy na myśli artystę publicznego. Jest to twórca wybrany przez świat sztuki i wprzęgnięty w mechanizm kultury: wystawia, jest obecny w kolekcjach, piszą o nim krytycy i ma swoje galerie,

które publikują jego katalogi. Szczytowym osiągnięciem tej pozycji jest twórca o niezwykle osobowości, tworzący wokół swoich dzieł aurę natchnienia, przekraczającego ludzkie wyobrażenia. Ta kombinacja – wybitna twórczość połączona z argumentem wyrazistej osobowości – jest niezwykle rzadka. W sztuce dawnej przysługiwał jej termin „geniusz”. Tanim wariantem tej pozycji jest artysta-gwiazdor, celebryta medialny, epatujący cenami rynkowymi i ukrywający braki osobowości pod zarozumiałym milczeniem. Jedni i drudzy należą za życia do grupy artystów wysoko postawionych, zapraszanych na ważne wystawy i sławne imprezy cykliczne. O nich biją się galerie, oni wszystko natychmiast sprzedają, o nich pisze się książki.

W grupie artystów topowych jedynie „celebryci” są zagrożeni artystycznie, ponieważ w świetle jupiterów łatwo tracą prywatność, krytycyzm i poczucie obowiązku wobec własnej wolności. Ci artyści nie mają dobrych metod radzenia sobie z sukcesem. W najlepszym razie udają, że go lekceważą, starając się zachowywać skromnie i naturalnie, ale ponieważ jest to gra, więc wychodzą spod niej sztucznie tłumione tony wielkiej pewności siebie. Część artystów ucieka ze środowiska, obawiając się złośliwości oraz zawiści i nie wiedząc, jak się zachować. Niektórzy przyjmują postawę niedostępnego lub aroganckiego zwycięzcy. Bardzo nieliczni – zwycięzcy sukcesu – w ogóle go nie zauważają i traktują jak obce wydarzenie w życiu obcego człowieka.

Artyści odnoszący sukcesy żyją w lęku i starannie wsłuchują się w oznaki zagrożeń. Często towarzyszy temu poczucie, że nie dostaje się tyle, na ile się zasługuje. Zdecydowana większość artystów dostrzega przyczynę sukcesów w sobie. Natomiast odsunięcie przyjmuje jako niesprawiedliwość, wynikającą z wad systemu lub intryg środowiska. Życie w takim stresie jest swoistą formą niewoli. Płacą za to huśtawką „dawania i brania”, nabierając przekonania, że tworzą sztukę dla innych. I że ci obdarowani powinni okazywać wdzięczność. To złudzenie wypacza sens każdej twórczości, ponieważ uzasadnienie prywatne przeistacza się w poczucie misji. Artysta, który uwierzy w misję opromienioną talentem, ma podstawy, aby oczekiwać sławy lub pieniędzy. Jednak on niczego nie daje. Jego sztuka nie jest dawana, tylko brana.

Załącznik nr 6

SŁAWA ARTYSTY

Przeczytaj wiersz Juliana Tuwima *Do losu* i w jego kontekście odpowiedz na pytania dotyczące Zdzisława – artysty:

1. Czy ma Zdzisław ma świadomość własnej wyjątkowości?
2. Jakie ma plany co do przyszłości swoich obrazów?
3. Jak oceniasz jego pracowitość, spędzanie przy sztalugach 12 godzin dziennie?
4. Czy zabiega o popularność?

Julian Tuwim
Do Losu

*Miłość mi dałeś, młodość górną,
Dar ładu i wysokie żądze.
I jeszcze na uciechę durniom,
Raczyłeś dać mi i pieniądze.*

*Płonącą kroplą obłąkania
W mózg szary mój sączyłeś tęczę.
Miraże wstają wśród mieszkania,
Palcami w stół na lutni dźwięczę.*

*I gdy poniosło, to już niesie,
Roztrącam dni i rwę na części,
I w zgiełku wieku, i w rwetesie
Ubrdało mi się jakieś szczęście:*

*Rytmowi przebieg chwil powierzać,
Apollinowym drząc rozmyśłem,
Surowo składać i odmierzać
Wysokim kunsztem słowa ściśle.*

*I wtedy kształt żywego ciała
W nieład rozpadnie się plugawy,
Ta strofa, zwarta, zwięzła, cała,*

*Nieporuszona będzie stała
W zimnym, okrutnym blasku sławy.*

*Smutku! Uśmiechu! Melancholio!
W bęben żałobny bije gloria...
I smutnie brzmi: „Dum Capitolium ...”
I śmieszne jest: „ Non omnis moriar”*

Załącznik nr 7

KARTA CYTATÓW

*I jak? Włączyłeś? Uwielbiam, jak tak skręconego siebie mam. (...)
Jak ja lubię być w obiektywie. Mnie kręć, mnie kręć!*

*Zakupy, z tych dwóch karteczek to może dwóch pozycji nie mam (...)
Pod halę podjadę, ale to kolejkę na noc zamówiłam.*

Jak ja buty ubieram w temacie lotnisko to sraczkę mam.

*A, bo to za Francuzem nadążysz, co on sobie w domu wieszka,
jak już wszystko w Luwrze powieszona*

*Artysta nie powinien się wypowiadać. Wszystko jest na płótnach,
co oni wiedzieć chcą więcej. Co ja im o kwiatkach będę opowiadała...*

*Od mamy czarna kawa i od ciebie czarny humor, to jak ja potem
mam malować.*

Obrazy nie są na sprzedaż

– Nie wiem, czym jest szczęście
– Pieniędzmi!

Pan dostrzeże w moich obrazach coś, czego jeszcze nikt inny nie dostrzeże!

Kto rezygnuje z szampana, ten rezygnuje z życia

Te trzy słowa, a ono toczy się dalej (życie w stanie wojennym)

Nie pójdziemy już na „Czas Apokalipsy” do kina. Teraz Apokalipsa przyszła do nas.

Zosia do Ddziska: Żeby te farby to zamówili i żebym mogła ci je kupić wreszcie

Ddzisek do Tomka: Żeby ci się tam zadziało, co ma ci się zadziać

Kamerę sobie najnowsza Sony zakupiłem

Bo ja bym chciał obrazy malować, tata

Chłop rodzinę utrzymać musi, a nie pisanki robić

Po co ci talent, jak masz pozamykane czakramy! To trąd dla umysłu, estetyki i piękna.

*– Twój świat był naszym i teraz umarł
– I co, teraz będziecie wielbić Nowosielskiego?*

Gdybyś wybudował sobie willę z basenem... Zawiesiłeś się pomiędzy, Mistrzu, tak po polsku, ni wte, ni wewte

Ludowo socjalistyczny dopalacz

Piotr Dmochowski zakupi 10 obrazów rocznie (...) Co najmniej cztery obrazy według ścisłych wskazówek, 15 tys. Dolarów za sztukę, bez żab i pająków (...) Ma prawo pierwokupu spośród wszystkich obrazów Z.B.

Ja się nie sprzedaję, to jest mój etos

Tomek to wszystko skręci i cały film z tego będzie miał. Mefisto 666

Jak już na nowo opowiadają to miejmy coś z tego. Zawsze lubiłem zapach Mariackiego

Całe życie na nas spadło i tak nas zaskoczyło

*– O czym są Pańskie obrazy? Czy to są osobiste przeżycia?
– Nie, myślę, że je konfabuluje*

Mnie to natura, to się z martwą kojarzy, a to dobre skojarzenia to nie są

Dom by spłonął, ja piernicę, dom jak dom, ale...

Polska Kronika Filmowa: W Sanoku mieszka jeden ze 150 artystów plastyków tworzących na Rzeszowszczyźnie

Gość – Kayakiri Nayamoto, prosto z Japonii, z Tokio samego. Zaskoczyła go ta forma mieszkania tutaj, tzn. bryła.

Paryż się ocknął i upomniał o twoją sławę

*– Gigantyczna ilość skrzyń...
– W skrzyniach psują się obrazy*

Wywieziesz moje obrazy pierwszym promem kosmicznym i będziesz je woził po wszystkich planetach

To reżimowa teraz na sztukę stawia! Koniec świata!

Biogramy

Daria Sobik

absolwentka Kulturoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i Wiedzy o Teatrze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Animatorka kultury, pedagożka teatru, realizatorka cykli edukacyjnych dla młodzieży, takich jak Teatroczytanie, czy Mikro-pokoje związanych z literaturą i teatrem. Reżyserka czytań performatywnych i twórczyni projektów promujących polską dramaturgię współczesną. Współtwórczyni działań performatywnych w ramach Street Art Festival. Była asystentką przy spektaklu Koń, kobieta i kanarek w reżyserii Remigiusza Brzyka. Od września 2017 pracuje jako dramaturg w Teatrze Polskim im. Hieronima Konieczki w Bydgoszczy.

Anna Nakielska-Kowalska

doradca metodyczny w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, nauczyciel języka polskiego i wiedzy o kulturze w VI Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy. Autor programów do języka polskiego i wiedzy o kulturze dla autorskich klas w Liceum Ogólnokształcącym w Nowem, w II Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy i w VI Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy. Organizator konferencji naukowych i metodycznych oraz czterech edycji Festiwalu Literatury Przeczytani (we współpracy z Miejskim Centrum Kultury w Bydgoszczy). Realizacja projektów: Zdolni znad Brdy, Teatroteka, Droga do teatru. Autorka publikacji metodycznych skierowanych do nauczycieli.

Joanna Tokarewicz

nauczycielka języka polskiego i wiedzy o kulturze w Państwowym Zespole Szkół Muzycznych im. A. Rubinsteina w Bydgoszczy. Wychowawczyni Klasy Talentów, w której realizuje autorski model nauczania. W swojej szkole podejmuje liczne zadania interdyscyplinarne o charakterze artystycznym (np. Pasja; Dwaj panowie M, Romeo i Julia).

W roku szkolnym 2014/15, wraz z uczniami, wzięła udział w projekcie Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych Teatroteka o charakterze artystycznym i edukacyjnym.

Egzaminator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku.

Aleksandra Szmelter

nauczycielka języka polskiego w VII Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy, inicjatorka autorskich klas humanistycznych w Siódemce, autorka projektu Laboratorium kultury, Nocy Humanisty. Uczestniczka Teatroteki przy Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych w Warszawie, opiekun Koła Teatralnego Siódemka, egzaminator i weryfikator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku.

Spektakle prezentowane i realizowane w TPB w sezonie 2017/2018

Pchła Szachrajka

autor Jan Brzechwa
premiera 6.12.2007
reżyser Łukasz Gajdzis

Klub kawalerów

autor Michał Bałucki
premiera 18.12.2010
reżyser Łukasz Gajdzis

Mleko

spektakl dla dzieci do lat dwóch
prapremiera 28.01.2011
reżyser Paweł Łysak

Historie bydgoskie

autor Artur Pałyga
premiera 25.10.2013
reżyser Paweł Łysak

Plastusiowy pamiętnik

autor Maria Kownacka
premiera 14.02.2014
reżyser Lena Frankiewicz

Dybuk

autorzy Ignacy Karpowicz oraz zespół aktorski
premiera 4.12.2015
reżyser Anna Smolar

Tu Wersalu nie będzie!

autorzy Rabih Mroué
premiera 18.06.2016
reżyser Rabih Mroué

Żony stanu, dziwki rewolucji, a może i uczone białogłowy

autor Jolanta Janiczak
premiera 29.10.2016
reżyser Wiktor Rubin

Beksińscy

autor Michał Siegoczyński
premiera 25.11.2017
reżyser Michał Siegoczyński

dyrektor **Łukasz Gajdzis**
zastępca dyrektora **Anna Kosmala**
główny księgowy **Jacek Grabarczyk**
dramaturg **Daria Sobik**
koordynatorki programu Struktury Kultury **Katarzyna Jankowska,**
Wiktoria Szczupacka
kierowniczka działu artystycznego **Bernadeta Fedder**
kierowniczka działu promocji **Agnieszka Hanyżewska**
dział promocji **Michał Gąsiorowski, Magdalena Kotata, Marietta Maciąg,**
Jagoda Sternal, Paulina Wenderlich, Charlotte Woźniak
aktorzy i aktorki **Paweł L. Gilewski, Mirosław Guzowski, Marian Jaskulski,**
Alicja Mozga, Emilia Piech, Jerzy Pożarowski, Michalina Rodak,
Małgorzata Trofimiuk, Jakub Ulewicz, Małgorzata Witkowska, Marcin Zawodziński
inspicjenci **Hanna Gruszczyńska, Mateusz Stebliński, Maria Walden**
główna specjalistka ds. pracowniczych oraz BHP **Krzyszyna Müller**
zastępca głównego księgowego **Joanna Kraszewska**
specjalistka ds. płac **Elżbieta Cieślak**
specjalistki ds. księgowości **Joanna Szewe, Halina Tabaka**
kierownik działu techniczno-gospodarczego **Waldemar Gracz**

zastępca kierownika ds. gospodarczych **Beata Waszak**
specjalistki ds. techniczno-gospodarczych **Maria Skora, Kazimiera Szramka**
sekretariat **Marta Pierchalska**
kierowniczka pracowni krawieckiej **Ewa Stańska**
krawcowe **Alina Tadych, Aldona Włoch**
kierownik pracowni elektroakustycznej **Robert Łosicki**
elektrycy-oświetleniowcy **Łukasz Jara, Damian Wesołowski, Marek Wilk,**
Eugeniusz Wiśniewski
akustycy **Leszek Drygas, Krzysztof Kroschel**
brygadziści obsługi sceny **Artur Ekwiński**
montażysty sceny **Jarosław Andrysiak, Andrzej Kotowski, Jarosław Kubiński, Mariusz**
Pawlikowski, Roman Pietrzak, Marcin Należyty
rekwizytorzy **Eugeniusz Baranowski, Wiesław Mitoraj**
garderobiane **Olga Betańska, Jadwiga Kamińska, Katarzyna Wysocka**
fryzjer **Michał Boroń**
ślusarze – montażysty **Jarosław Andrysiak, Andrzej Kotowski, Krzysztof Pawlak,**
Witold Włoch
kierowca – zaopatrzeniowiec **Bożena Lange**
konserwator **Zbigniew Czerniak**

Teatr Polski
im. Hieronima Konieczki
al. Adama Mickiewicza 2
85-071 Bydgoszcz

sekretariat
E tp@teatrpolski.pl
T 52 339 78 18
T 885 60 70 90
F 52 339 78 40

Informacja o biletach
bilety@teatrpolski.pl www.teatrpolski.pl
Kasa główna / info: al. Adama Mickiewicza 2
(główne wejście od ul. 20 stycznia 1920 r.).
Czynna od poniedziałku do piątku 14.00-19.00
oraz w soboty, niedziele i święta trzy godziny
przed spektaklem.

**teatr polski
bydgoszcz**

www.teatrpolski.pl